

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА Й ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

Онищук А.Ю., студентка

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
вул. Винниченка, 30, м. Луцьк, Україна
lisa1713@bk.ru*

Проаналізовано найбільш поширені класифікації елементів криміналістичних характеристик умисних тяжких тілесних ушкоджень, запропоновані науковцями-криміналістами. З точки зору наукового обґрунтування та практичного застосування охарактеризовано обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування такого виду злочину, як умисні тяжкі тілесні ушкодження. На основі цього запропоновано шляхи вдосконалення розуміння й інтерпретації положень криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень.

Ключові слова: криміналістична характеристика, спосіб вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, знаряддя вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, дані про особу злочинця, цілі й мотиви посягання, обстановка вчинення злочину.

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА И ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, ПОДЛЕЖАЩИЕ УСТАНОВЛЕНИЮ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ УМЫШЛЕННЫХ ТЯЖКИХ ТЕЛЕСНЫХ ПОВРЕЖДЕНИЙ

Онищук А.Ю.

*Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,
ул. Винниченко, 30, г. Луцк, Украина
lisa1713@bk.ru*

Проанализированы наиболее распространенные классификации элементов криминалистических характеристик умышленных тяжких телесных повреждений, предложенные учеными-криминалистами. С точки зрения научного обоснования и практического применения охарактеризованы обстоятельства, подлежащие выяснению при расследовании такого вида преступления, как умышленные тяжкие телесные повреждения. На основе этого предложены пути совершенствования понимания и интерпретации положений криминалистической характеристики умышленных тяжких телесных повреждений.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, способ совершения умышленных тяжких телесных повреждений, орудия совершения умышленных тяжких телесных повреждений, данные о личности преступника, цели и мотивы посягательства, обстановка совершения преступления.

CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS AND CIRCUMSTANCES, WHICH MUST BE DETERMINED IN THE INTENTIONAL SERIOUS BODILY INJURY INVESTIGATION

Onyshchuk A.Yu.

*Lesya Ukrainka Eastern European national university, str. Vinnichenko, 30, Lutsk, Ukraine
lisa1713@bk.ru*

The criminalistic characteristic of a crime in the measurement of various criminal acts requires study and system analysis of its elements. Forensic characteristics structure includes techniques of committing crimes; the situation of the crime; the subject of a criminal assault; the consequences in the form of any material changes in the surrounding (trace pattern) caused by the crime, expressed in physical material harm or reflected in the material situation of the crime (the characteristic marks of damage caused by criminal actions, their localization and interaction), and moral harm caused by the crime; the motives and goals of criminal acts.

The structure of the criminalistic characteristics are not the same: some characteristics of some elements predominate, there are more major forensic importance, in others it is lost. It all depends on the role this element plays in the crimes detection and investigation. So, information about the way of the crimes involving moral turpitude commission is the most important in criminalistic characteristics, and the crimes committed by negligence, play a secondary, derivative role.

It is worth noting that the establishment of a complex of circumstances, subject to clarification during investigation of serious bodily injury is required, in which scientists highlights: 1) the place, time, situation of the crime; 2) methods of preparation to commit a crime; 3) the means of committing the crime; 4) the motives of the crime; 5) the means of commission of the offence; 6) the evidence of the crime (broadly defined); 7) data on the person that committed the crime; 8) data on the victim (victim) of. More perfect list of circumstances due to the peculiarities inherent in the intentional infliction of serious bodily injury includes fact of the wrongful infliction of bodily damage, that is, whether the offence was committed; the level of severity damage that sets the expert; a method, an instrument of the offence; the time and place of the offence; the probability of the offence in self-defence, it is absolutely necessary (beyond its limits); loss of property crimes, i.e. the amount of money spent on the treatment of the victim and the accused, when the latter is damaged when necessary defense (attached to the case help the medical institution about the course of inpatient treatment).

To sum up, a comprehensive study of criminology theoretical principles regarding the methods of grave bodily harm investigation is aimed at effective use of knowledge of criminology in investigators' practice. However, the use of investigators' knowledge specific element of criminalistic characteristics allows to solve a crime successfully only with the use of the combination and comparison of the forensic scientific statements with individual features of a specific situation as a result of the crime.

Key words: criminalistic characteristic, method of committing intentional grievous bodily harm, instruments of committing intentional grievous bodily harm, information about the offender's personality, goals and motives of the attacks, situation of the crime.

Запорукою успішного розслідування злочинів є ефективний аналіз елементів криміналістичної характеристики злочину, а також обставин, які з'ясовуються уповноваженими органами з конкретної справи. За статистичними даними, оприлюдненими Міністерством внутрішніх справ України, за 2012 рік було зареєстровано 3 065 умисних тяжких тілесних ушкоджень, (у тому числі 724 з них спричинили смерть), протягом 2011 року було зареєстровано 3 441 заподіянь тяжких тілесних ушкоджень, (у тому числі 848 із них спричинили смерть), у 2010 році – 3 777 (999 із яких спричинили смерть). Основною метою, досягнення якої свідчить про встановлення об'єктивної істини в справі, є розкриття злочинів. Кількісна характеристика розкриття вищезазначеного виду злочину сягає показника 3 046 у 2012 році, 3 346 у 2011 році та 3 674 в 2010 році [1]. Високі показники злочинності за вказаним злочином і неабсолютне розкриття цього виду злочину обумовлюють актуальність дослідження та, відповідно, необхідність криміналістичного аналізу такого виду злочину, як нанесення умисних тяжких тілесних ушкоджень.

Питанню методики розслідування злочинів присвятили свої роботи такі фахівці-криміналісти, як Р.С. Белкін, О.Н. Колесниченко, В. К. Весельський, А.Ф. Волобуєв, В.О. Коновалова, В.В. Лисенко, В.Г. Лукашевич, С.О. Сафронов, В.В. Логінова, М.В. Салтєвський, О.В. Старушкевич, І.Ф. Крилов, В.В. Клочков, В.Ю. Шепітько, Б.В. Щур та ін. У працях цих науковців досліджуються криміналістичні характеристики системи злочинів загалом і зокрема тих, які посягають на життя та здоров'я особи.

Оскільки роботи названих науковців не повністю охоплюють криміналістичні характеристики окремих видів злочинів, мета статті полягає у висвітленні окремих аспектів криміналістичної характеристики та встановленні обставин такого виду злочину, як заподіяння тяжких тілесних ушкоджень.

Криміналістична характеристика злочинів та обставин, що підлягають з'ясуванню в справі, відносяться до типових елементів структури методики розслідування злочинів. В.В. Логінова наводить визначення криміналістичної характеристики заподіяння тілесних ушкоджень, під якою розуміє сукупність взаємозалежних, динамічних загальних та індивідуальних ознак вчиненого злочину, які відображають об'єктивну інформацію про спосіб, обстановку й умови вчинення злочину, механізм утворення слідів злочину, особу потерпілого та злочинця, на підставі якої визначаються напрями розслідування злочину [2].

Криміналістична характеристика злочину у вимірі різних злочинних проявів вимагає вивчення та дослідження системи її складових частин. І.І. Когутич пропонує структуру криміналістичних характеристик, яка включає способи вчинення злочинів; обстановку вчинення злочину; предмет злочинного посягання; наслідки у вигляді будь-яких матеріальних навколишніх змін (слідова картина), обумовлених злочином, виражені у фізичній матеріальній шкоді або ж відображені в матеріальній обстановці злочину (характерні сліди пошкоджень, викликані злочинними діями, їх локалізація та взаємозв'язок) і моральній шкоді, заподіяній злочином; мотиви й цілі злочинного діяння [3]. В.П. Сабадаш наводить ширший спектр типових елементів криміналістичної характеристики злочинів, якими вчений називає спосіб вчинення злочину, предмет злочинного посягання, слідову картину, особу потерпілого, особу злочинця, місце, час та обстановку вчинення злочину [4]. Проте варто наголосити, що структура криміналістичної характеристики для окремих видів і груп злочинів не є однаковою: в одних характеристиках деякі елементи переважають, тобто мають важливіше криміналістичне значення. Усе залежить від ролі, яку цей елемент відіграє в розкритті й розслідуванні виду злочинів. Так, відомості про способи можливого вчинення умисних злочинів виступають найбільш важливими в криміналістичній характеристиці, а в злочинах, вчинених із необережності, відіграють другорядну, похідну роль [3]. На нашу думку, найважливіші елементи криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень – це способи вчинення злочину, дані про особу злочинця та потерпілого, мета й мотиви кримінального посягання, а також обстановка вчинення злочину. Розглянемо детальніше та пояснимо важливість цих елементів

крізь призму обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень

У комплексі обставин, які підлягають з'ясуванню під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, С.О. Сафронов виокремлює такі: 1) місце, час, обстановка вчинення злочину; 2) способи готування до злочину; 3) способи вчинення злочину; 4) мотиви й мета злочину; 5) засоби вчинення злочину; 6) сліди злочину (у широкому розумінні); 7) дані про особу, яка вчинила злочин; 8) дані про жертву злочину (потерпілого) [5, с. 13].

У свою чергу М.І. Панов пропонує, на нашу думку, більш досконалий щодо особливостей, які притаманні умисному заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, перелік обставин:

- факт протиправного заподіяння тілесного ушкодження (чи справді було вчинено злочин);
- рівень тяжкості ушкодження, який встановлює експерт;
- спосіб, знаряддя вчинення злочину;
- місце та час вчинення злочину;
- імовірність скоєння злочину за необхідної оборони, крайньої необхідності (з перевищенням її меж);
- матеріальні збитки злочину, тобто сума коштів, витрачених на лікування потерпілого й обвинувачуваного, коли останньому заподіяно ушкодження за необхідної оборони (до справи долучаються довідки лікувального закладу про час стаціонарного лікування).

До обставин, які підлягають з'ясуванню, також відносять умисел і необережність; мотив і чітку мету: помсту, залякування суперника, доведення до вчинення злочину тощо [6, с. 246-247].

Факт реального заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, згідно з українським законодавством, встановлюється за допомогою судово-медичної експертизи. Н.С. Таганцев зауважив, що тілесне ушкодження повинно охоплювати всі випадки заподіяння фізичного болю або страждання [7, с. 139]. На думку С.В. Познишева, під визначенням поняття тілесного ушкодження треба розуміти заподіяння не тільки тривалого страждання іншій особі, яке певною мірою погіршує її здоров'я, а й фізичного болю, що минув швидко та безслідно [8, с. 86]. Зауважимо, що кожен конкретний випадок потребує аналізу, що дасть змогу встановити наявність тілесних ушкоджень, а також їх характер, тобто ступінь тяжкості. Це обумовлено індивідуальними особливостями фізичних ознак кожної особи (витривалість, загальний стан здоров'я).

Під способом вчинення злочину А.Ф. Волобуєв розуміє систему дій із підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психологічними властивостями особи злочинця [9]. Варто наголосити, що саме спосіб вчинення злочину відіграє визначальну роль під час заподіяння тяжких тілесних ушкоджень. Можна назвати такі способи вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень: із використанням холодної зброї, з використанням вогнепальної зброї, скидання з висоти.

Необхідно зазначити, що суттєве значення має обстановка вчинення злочину, яку можна визначити як систему різних взаємодіючих між собою об'єктів, явищ і процесів, що характеризують умови місця й часу, речові, природно-кліматичні, виробничо-побутові та інші умови навколишнього середовища, особливості поведінки непрямих учасників протиправного події, психологічні зв'язки між ними й інші обставини об'єктивної реальності, що склалися (незалежно чи з волі учасників) у момент злочину, впливають на спосіб його вчинення й механізм та проявляються в різних слідах, що дозволяють судити про особливості цієї системи й зміст злочину.

Виявлення й аналіз елементів зазначеної обстановки дають дуже цінну криміналістичну інформацію для вибору найбільш правильних шляхів і методів розслідування [10, с. 226].

Встановлення часу вчинення злочину має важливе криміналістичне значення. Час впливає на всі етапи виникнення, існування й використання доказової інформації. Урахування впливу часового чинника в процесі розслідування дозволяє: а) визначити час події злочину; б) встановити часові зв'язки між фактами; в) з'ясувати черговість подій, дій або фактів; г) обчислити тривалість різних подій тощо. Дії злочинців характеризуються певною вибірковістю в часі [11]. Згідно з результатами досліджень 32% навмисно заподіяних тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень відбуваються

навесні, 26% – зимою, 23% – влітку, 19% – восени. Щодо астрономічного часу вчинення навмисних злочинів цієї групи було встановлено, що 36% злочинів відбувається ввечері (з 18 до 22 годин), 34% – вдень (з 10 до 18 годин), 26% – уночі (з 22 до 6 годин), 4% – зранку (з 6 до 10 годин) [5, с. 13].

Важливе доказове значення мають типові сліди злочину, під якими розуміють будь-які зміни середовища, що виникли внаслідок вчинення в ньому злочину. Сліди злочину охоплюють: а) зміни в речовій обстановці; б) сліди-відображення (сліди рук, ніг, транспорту, інструментів тощо); в) предмети – речові докази; г) документи (письмові, електронні тощо); ґ) ідеальні сліди (сліди пам'яті людини); д) запахові сліди; е) сліди-мікрочастинки; є) звукові сліди [11]. Під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень важливу роль часто відіграють виявлені на тілі підозрюваного сліди накладення мікрочастинок, залишені в момент, коли потерпілий, чинячи опір, стикався, знаходився в контактній взаємодії зі злочинцем. До них відносяться текстильні волокна з будь-якого предмета, наприклад шарфа потерпілого, волосся з голови останнього, частинки водорозчинної фарби на тілі або одязі потерпілого або плями, утворені речовиною, специфічною для виробничого підприємства, на якому працює потерпілий. У слідчій практиці існує випадок, коли на тілі підозрюваного виявили сліди, утворені мармуровим пилом. Як показало розслідування, такого пилу було багато на одязі потерпілого, оскільки він працював у майстерні з обробки мармурових плит. Згідно з висновком експерта мармурові мікрочастинки з одягу потерпілого та з тіла підозрюваного були однорідними, належали до одного й того ж виду – рідкісної породи мармуру. Це підтверджувало факт контактної взаємодії між злочинцем і потерпілим, що сталася в момент вчинення злочину [12].

Зауважимо, що необхідним для з'ясування є факт наявності необхідної оборони за крайньої необхідності, що стала причиною завдання тяжких тілесних ушкоджень. 17 вересня 2013 року між громадянином О. та громадянкою К. на підґрунті неприязних стосунків виникла сварка, у результаті якої громадянин О. почав наносити громадянці К. удари в область обличчя й тіла, а також намагався загасити недопалок сигарети об обличчя останньої, чим завдав їй легкі тілесні ушкодження. Громадянка К., реально сприймаючи загрозу своєму життю та здоров'ю, перевищуючи межі необхідної оборони, ножем, який знаходився в неї в правій руці, нанесла громадянину О. удар в область спини справа, чим завдала останньому тяжкі тілесні ушкодження за ознаками небезпеки для життя [13]. Важливість з'ясування наявності чи відсутності необхідної оборони обумовлена наслідками, що настануть для заподіювача тяжких тілесних ушкоджень. З описаного прикладу чітко прослідковується необхідність з'ясування наявності перевищення меж необхідної оборони під час розслідування тяжких тілесних ушкоджень, що в подальшому стає причиною притягнення до відповідальності особи, що здійснювала заходи оборони.

Нерідко великий обсяг інформації під час розслідування злочину постає з даних про особу злочинця та потерпілого, а також контакти між ними. Зокрема, С.О. Сафронов наводить перелік фактів, які повинні бути встановлені стосовно особи, яка завдала умисні тяжкі тілесні ушкодженнями, а саме: стан здоров'я особи, яка вчинила злочин; відомості про судимість; чи було вчинено злочин у стані алкогольного сп'яніння; рівень фізичного й розумового розвитку; обставини, що характеризують особистість обвинуваченого (за місцем роботи, проживання, у сім'ї); автобіографічні дані; матеріальне положення особи, яка скоїла злочин; наявність (відсутність) збігу тяжких особистих або сімейних обставин, унаслідок яких було вчинено злочин; додаткові обставини, які треба встановлювати в справах про злочини, вчинені неповнолітніми: а) стан здоров'я й загального розвитку неповнолітнього; б) умови його життя й виховання; в) обставини, що негативно впливають на неповнолітнього; г) відомості про цивільного відповідача та його матеріальне становище [5, с. 64-65].

Система ознак, що стосуються особи потерпілого, має складну структуру. Вона охоплює загальні демографічні ознаки (стать, вік, місце проживання, роботи або навчання, професія, фах, освіта тощо), дані про спосіб життя, риси характеру, навички та схильності, зв'язки й стосунки. Дані про потерпілого включають також відомості про його віктимність (схильність деяких людей унаслідок низки обставин ставати жертвами певних злочинів). Існує зв'язок між особливостями особи потерпілого й особи злочинця, певна вибірковість у діях останнього. Наявність і характер зв'язків та стосунків між потерпілим і злочинцем впливають на місце, час, способи вчинення та приховування злочину, мету, мотив злочину [11].

Неможливо висвітлити причини вчинення злочину без дослідження психічних властивостей злочинця й мотивів, що підштовхнули його на вчинення злочину. Можна назвати такі найбільш часто повторювані відомості, що характеризують особистість злочинця: виразний егоцентризм, підвищена самооцінка, нетерпимість до обмежень, схильність до розрядки емоційної напруги в конфліктах з

іншими особами, акцентуація характеру, емоційна нестійкість, розвинений синдром тривожності, неправдивість, схильність до асоціальних форм поведінки, хронічний алкоголізм. Рідко в характеристиці характеру злочинця зустрічаються аномальні особисті якості, психопатичні риси характеру, інфантилізм, зниження інтелекту, різноманітні стадії склерозу судин головного мозку.

Найбільше значення в структурі злочину в психологічному плані має мотив і мета вчинення злочину. Згідно з даними проведених досліджень типовими мотивами навмисного заподіяння тілесного ушкодження є такі: помста – 32%; неприязнь – 11%; жорстокість – 10%; злість – 9%; ревнощі – 9%; користь – 3% [5, с. 17-18]. Наприклад, засуджений О. 25 жовтня 2010 року за місцем свого мешкання, маючи умисел на спричинення тілесних ушкоджень, на ґрунті ревнощів умисно наніс удар в область живота та лівої ноги особі М., чим заподіяв потерпілому тілесні ушкодження у вигляді проникаючого колото-різаного поранення черевної порожнини з ушкодженням печінки, яке згідно з висновком експерта відноситься до категорії тяжких тілесних ушкоджень як небезпечне для життя [13]. Отже, нерідко нанесенню умисних тяжких тілесних ушкоджень передують неприязні відносини між злочинцем і потерпілим. З'ясування мотиву вчинення злочину дає змогу встановити особу злочинця, по-перше, в оптимальні строки, а по-друге, з мінімальною імовірністю допущення помилки стосовно особи злочинця під час пред'явлення обвинувачення.

Необхідно також визначати привід до вчинення злочину, мету злочину й вину особи, яка заподіяла тілесне ушкодження. Для цього необхідно встановити: а) чи усвідомлювала особа суспільно-небезпечний характер свого діяння; б) чи передбачала особа суспільно-небезпечні наслідки або можливість їх настання; в) чи бажала особа настання цих наслідків; г) чи свідомо допускала особа настання цих наслідків. За заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, унаслідок якого потерпілий помер, необхідно встановити: а) умисел (прямий чи непрямий) на заподіяння тілесного ушкодження; б) необережну форму вини стосовно наслідків свого діяння – смерті, яка настала [5, с. 65-66].

Однак, як слушно зауважує В.В. Мозяков, не варто думати, що криміналістична характеристика злочинів – це незмінна сукупність певних відомостей про конкретну групу злочинів. Для практики типологія є необхідною, проте для підвищення ефективності розслідування в ній повинні відображатися всі нові тенденції. Так, зміна засобів і методів вчинення злочинів має знаходити відображення в їх криміналістичній характеристиці. Більше того, іноді на прикладі, здавалося б, унікального злочину можна виявити загальні тенденції злочину такого роду й передбачати, з якими категоріями злочинів слідчий буде мати справу найближчим часом і з якими труднощами може зіткнутися розслідування. Звісно, чим вужче характеризується група злочинів, тим ширші можливості визначення загальних для цієї групи криміналістично значущих ознак, відповідно, тим вища практична віддача криміналістичної характеристики [12].

На основі викладеного матеріалу можна зробити висновок, що проведення комплексного дослідження теоретичних положень криміналістики щодо розслідування заподіяння тяжких тілесних ушкоджень спрямоване на результативне використання знань криміналістики в практичній діяльності слідчих. Однак використання слідчим знань про той чи інший елемент криміналістичної характеристики дозволяє успішно розкрити злочин лише під час поєднання та співставлення криміналістичних наукових положень з індивідуальними ознаками конкретної ситуації, що склалася внаслідок вчинення злочину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан та структура злочинності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs>.
2. Логінова В.В. Основні положення методики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень : дис.. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 [Електронний ресурс] / Логінова Вікторія Вікторівна ; Нац. Акад. внутр. справ. – К., 2012. – 226 с. – Режим доступу : <http://mydisser.com/en/catalog/view/9113.html>
3. Когутич І.І. Криміналістика України : курс лекцій [Електронний ресурс] / І.І. Когутич. – 2010. – Режим доступу : <http://mego.info/матеріал/1-поняття-предмет-завдання-і-система-криміналістичної-методики?page=5>
4. Сабадаш В.П. Криміналістика : навч. посіб. [Електронний ресурс] / В.П. Сабадаш, М.О. Ларкін. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 228 с. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/425-kriminalstika-sabadash-vp.html>

5. Сафронов С.О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень : наук.-практ. посібник / С.О. Сафронов. – Х. : [б.в.], 2003. – 174 с.
6. Настільна книга слідчого : наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів / за ред. М.І. Панова В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2003. – 728 с.
7. Таганцев Н.С. Лекции по русскому уголовному праву. Часть Особенная / Н.С. Таганцев. – СПб. : типография И. Мордуховского, 1894. – 422 с.
8. Познышев С.В. Особенная часть русского уголовного права / С.В. Познышев. – М. : т-во скоропечатни А.А. Левенсон, 1912. – 499 с.
9. Волобуєв А.Ф. Криміналістика : навч. посібник [Електронний ресурс] / за ред. А.Ф. Волобуєва. – К. : КНТ, 2011. – 504 с. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/glavy/62327-glava-20-metodika-rozsliduvannya-vbivstv.html>
10. Ермолович В.Ф. Криминалистическая характеристика преступлений [Електронний ресурс] / В.Ф. Ермолович. – Минск : Алмафeya, 2001. – 241 с. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/821605/>
11. Криміналістика : підручник [Електронний ресурс] / кол. авт. : В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін. ; за ред. В.Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 464 с. – Режим доступу : https://vk.com/doc32118743_234718352?hash=a24b34eaaf23d91d38&dl=efc34cb7e669666cbc
12. Мозяков В.В. Керівництво для слідчих [Електронний ресурс] / за заг. ред. В.В. Мозякова. – М. : Іспит, 2005. – 912 с. – Режим доступу : <http://pravolib.pp.ua/rukovodstvo-dlya-sledovateley-pod-obsh-red.html>
13. Єдиний Державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>

REFERENCES

1. “Condition and structure of crime in Ukraine”, available at : <http://mvs.gov.ua/mvs>.
2. Lohinova, V.V. (2012), “Basic provisions of methods of investigating infliction of bodily harm”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.09, National Academy of internal affairs, Kyiv, Ukraine, available at : <http://mydisser.com/en/catalog/view/9113.html>
3. Kogutich, I.I. (2010), *Kriminalistyka Ukrayiny : kurs lektsiy* [Criminalistics of Ukraine : course of lectures], available at : <http://mego.info/матеріал/1-поняття-предмет-завдання-і-система-криміналістичної-методики?page=5>
4. Sabadash, V.P. and Larkin, M.O. (2013), *Kriminalistyka : navch. posib.* [Criminalistics : teaching aid], «Tsentr uchbovoyi literatury», Kyiv, Ukraine, available at : <http://westudents.com.ua/knigi/425-kriminalstika-sabadash-vp.html>
5. Safronov, S.O. (2003), *Metodyka rozsliduvannya umysnoho zapodiyannya tyazhkykh i serednoyi tyazhkosti tilesnykh ushkodzhen : nauk.-prakt. posibnik* [Methods for investigation intentional infliction of severe and moderate injuries : research and practice guidance], Kharkiv, Ukraine.
6. Panov, M.I., Shepit'ko, V.Yu., Konovalov, V.O. et al. (2003), *Nastilna knyha slidchoho : nauk.-prakt. vidannya dlya slidchykh i diznavachiv* [Handbook of investigator : scientific and practical edition for inquirers and investigators], Vyd. Dim «In Yure», Kyiv, Ukraine.
7. Tahantsev, N.S. (1894), *Lektsii po russkomu uholovnomu pravu. Chast Osobennaya* [Lectures on Russian criminal law. Special part], tipografiya I. Mordukhovskoho, Saint Petersburg, Russia.
8. Poznyshev, S.V. (1912), *Osobennaya chast russkoho uholovnoho prava* [Special part of the Russian criminal law], T-vo skoropечатни А.А. Levenson, Moskow, Russia.
9. Volobuev, A.F. (2011), *Kriminalistika : navch. posibnik* [Criminalistics : teaching aid], KNT, Kyiv, Ukraine, available at : <http://westudents.com.ua/glavy/62327-glava-20-metodika-rozsliduvannya-vbivstv.html>

10. Ermolovich, V.F. (2001), *Kriminalisticheskaya harakteristika prestupleniy* [Criminalistic characteristics of crimes], Almafeya, Minsk, Byelorussia, available at : <http://www.twirpx.com/file/821605/>
11. Shepitko, V.Yu., Konovalova, V.O., Zhuravel, V.A. et al. (2008), *Kriminalistika : pidruchnyk* [Criminalistics : textbook], Pravo, Kharkiv, Ukraine, available at : https://vk.com/doc32118743_234718352?hash=a24b34eaaf23d91d38&dl=efc34cb7e669666cbc
12. Mozyakov, V.V. (2005), *Kerivnytstvo dlya slidchykh* [Guidelines for investigators], Ispyt, Moskow, Russia, available at : <http://pravolib.pp.ua/rukovodstvo-dlya-sledovateley-pod-obsch-red.html>
13. “Unified State Register of Judgments of Ukraine”, available at : <http://www.reyestr.court.gov.ua>